

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ-ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΑΡΘΡΟ 1. ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

α. Αρμοδιότητες της Επιτροπής Ερευνητικής Δεοντολογίας (ΕΕΔ) είναι:

- η εφαρμογή του παρόντος κανονισμού.
- η εξέταση ερευνητικών πρωτοκόλλων που κατατίθενται στην ΕΕΔ από μέλη ΔΕΠ, ερευνητικό προσωπικό, προπτυχιακούς, μεταπτυχιακούς και διδακτορικούς φοιτητές του Τμήματος Ψυχολογίας, εφόσον οι ερευνητές αυτοί κρίνουν επιθυμητή την εξέταση των ερευνητικών τους πρωτοκόλλων.
- η έκδοση σχετικής γνωμοδότησης εντός ενός (1) μήνα από την κατάθεση του ερευνητικού πρωτοκόλλου.

β. Αντίθετα,

- η ΕΕΔ δεν εξετάζει ερευνητικά πρωτόκολλα στα οποία δεν εμπλέκονται μέλη ΔΕΠ, ερευνητές, και φοιτητές του Τμήματος Ψυχολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, εκτός από τις περιπτώσεις που κρίνεται απαραίτητο από τη Γ.Σ. του Τμήματος.
- η ΕΕΔ δεν εξετάζει ερευνητικά πρωτόκολλα που έχουν ολοκληρωθεί
- η ΕΕΔ δεν ασχολείται με θέματα δεοντολογίας εκτός έρευνας.
- η ΕΕΔ δεν ασχολείται με τα οικονομοτεχνικά των μελετών παρά μόνο σε βαθμό που αυτά εμπεριέχουν ηθικά ζητήματα (π.χ., αποζημιώσεις συμμετεχόντων).
- η ΕΕΔ δεν αξιολογεί τη θεωρητική τεκμηρίωση και τις υποθέσεις των προτεινόμενων ερευνών, αλλά μπορεί να προτείνει βελτιώσεις σχετικά με ζητήματα δεοντολογίας.

γ. Η ΕΕΔ είναι διαθέσιμη στα μέλη του Τμήματος (μέλη ΔΕΠ, ερευνητικό προσωπικό, φοιτητές) για την παραπομπή αιτημάτων σχετικά με ζητήματα δεοντολογίας που προκύπτουν κατά τη διεξαγωγή ερευνών στο πλαίσιο του Τμήματος.

ΑΡΘΡΟ 2. ΣΥΝΘΕΣΗ

α. Η ΕΕΔ αποτελείται από 5 τακτικά μέλη, ένα από τα οποία εκτελεί χρέη Προέδρου.

β. Ο/Η Πρόεδρος και τα μέλη της ΕΕΔ ορίζονται από τη Γ.Σ. του Τμήματος και η θητεία τους είναι διετής. Τα μέλη και ο/η Πρόεδρος της ΕΕΔ δε μπορεί να υπηρετήσουν για πάνω από δύο διαδοχικές θητείες.

γ. Η σύνθεση της ΕΕΔ πρέπει να είναι κατά το δυνατόν αντιπροσωπευτική των επιμέρους κλάδων της επιστήμης της Ψυχολογίας και των διαφορετικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων.

δ. Τα μέλη της ΕΕΔ ορίζονται με γνώμονα το ενδιαφέρον και την ερευνητική τους εμπειρία ή/και την εξοικειώσή τους με θέματα ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας.

ΑΡΘΡΟ 3. ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ

- α. Η ΕΕΔ συνεδριάζει μια φορά το μήνα και εφόσον υπάρχουν αιτήματα.
- β. Στις συνεδριάσεις μπορούν να συμμετέχουν συμβουλευτικά και μέλη εξειδικευμένων επιστημονικών περιοχών από το Τμήμα, το Πανεπιστήμιο ή εκτός, χωρίς δικαίωμα ψήφου.
- γ. Για να διενεργηθεί συνεδρίαση θα πρέπει να υπάρχει απαρτία.
- δ. Σε κάθε συνεδρίαση τηρούνται πρακτικά με ευθύνη του Προέδρου.

ΑΡΘΡΟ 4. ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

- α. Η ΕΕΔ αποφασίζει με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών της, αφού καταβληθεί κάθε προσπάθεια για επίτευξη ομοφωνίας. Η ψήφος του/της Προέδρου της ΕΕΔ δεν έχει μεγαλύτερη ισχύ από αυτή των υπολοίπων μελών.
- β. Η ΕΕΔ δύναται να ζητήσει από τους ερευνητές να καταθέσουν συμπληρωματικά έγγραφα ή και να ζητήσει την αυτοπρόσωπη παρουσία τους για την παροχή διευκρινίσεων πριν λάβει την απόφασή της.
- γ. Οι αποφάσεις της ΕΕΔ είναι αιτιολογημένες και γνωστοποιούνται γραπτώς στους ενδιαφερομένους.
- δ. Σε περίπτωση που έπειτα από δύο διαδοχικές αναθεωρήσεις η αίτηση δεν πληροί τα κριτήρια, θα πρέπει να υποβληθεί ως νέα αίτηση.
- ε. Κατά τη διαδικασία λήψης απόφασης της ΕΕΔ δε συμμετέχει μέλος της Επιτροπής ή άμεσος συνεργάτης του/της, όταν αξιολογείται δικό του/της ερευνητικό πρωτόκολλο.

ΑΡΘΡΟ 5. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ

Οι ενδιαφερόμενοι, θα πρέπει να καταθέσουν ηλεκτρονικά στον/ην Πρόεδρο της ΕΕΔ τα ακόλουθα:

- α. Συμπληρωμένο το έντυπο της αίτησης προς την ΕΕΔ.

β. Έντυπο έγγραφης ενημέρωσης των συμμετεχόντων. Σε περίπτωση που στην έρευνα συμμετέχουν ανήλικα άτομα ή ενήλικες που δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν την ερευνητική διαδικασία, το έντυπο έγγραφης ενημέρωσης δίνεται στους κηδεμόνες ή φροντιστές αυτών.

γ. Έντυπο έγγραφης συγκατάθεσης (αν απαιτείται). i) Σε περίπτωση που στην έρευνα συμμετέχουν ανήλικα άτομα (εκτός εφήβων, βλ. ii) ή ενήλικες που δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν την ερευνητική διαδικασία, το έντυπο έγγραφης συγκατάθεσης υπογράφεται από τους κηδεμόνες ή φροντιστές αυτών, έπειτα από τη συναίνεση των ίδιων των συμμετεχόντων. ii) Σε περίπτωση που στην έρευνα συμμετέχουν έφηβοι (14 ετών και άνω) εκτός από την ενημέρωση και έγγραφη συγκατάθεση των κηδεμόνων τους απαιτείται και η ενήμερη ή έγγραφη συγκατάθεση και των εφήβων.

δ. Οποιοδήποτε άλλο έγγραφο ή υποστηρικτικό της μελέτης υλικό (π.χ., σχέδιο συνέντευξης, ερωτηματολόγιο που έχει κατασκευαστεί για τις ανάγκες της έρευνας).

ε. Έγγραφη δήλωση των ερευνητών ότι έλαβαν γνώση του παρόντος κανονισμού αναλαμβάνοντας την υποχρέωση συμμόρφωσης και τήρησης των προβλεπόμενων σε αυτό όρων και διατάξεων.

στ. Σε περίπτωση που κατά τη διάρκεια της έρευνας πραγματοποιηθούν τροποποιήσεις στο ερευνητικό πρωτόκολλο (π.χ., αλλάζουν οι πληροφορίες που θα έπρεπε να γνωρίζουν οι συμμετέχοντες), η αίτηση μαζί με τα συμπληρωματικά έντυπα (π.χ., έντυπο έγγραφης ενημέρωσης) θα πρέπει να υποβληθεί εκ νέου στην ΕΕΔ προς αξιολόγηση.

ζ. Στην περίπτωση που η ΕΕΔ ζητήσει διευκρινίσεις σχετικά με πρωτόκολλα που έχουν υποβληθεί για εξέταση, ο/η αιτών/ούσα οφείλει να απαντήσει στην ΕΕΔ εντός ενός (1) μήνα. Σε διαφορετική περίπτωση, η αίτηση ακυρώνεται και ο/η ενδιαφερόμενος/η υποβάλλει αίτηση εκ νέου, εάν το επιθυμεί.

η. Θεωρείται αυτονόητο ότι από τη στιγμή που υποβληθεί κάποιο πρωτόκολλο προς εξέταση από την ΕΕΔ, ο/η αιτών/αιτούσα οφείλει να ξεκινήσει την έρευνα αφού και εφόσον λάβει έγκριση από την ΕΕΔ. Σε περίπτωση που υποπέσει στην αντίληψη της ΕΕΔ ότι οι αιτούντες έχουν θέσει σε εφαρμογή ερευνητικά πρωτόκολλα, τα οποία βρίσκονται σε στάδιο αξιολόγησης από την ΕΕΔ, αυτομάτως διακόπτεται η εξέταση των συγκεκριμένων πρωτοκόλλων και ενημερώνονται σχετικά οι ερευνητές.

ΑΡΘΡΟ 6. ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΩΝ

Μετά την κατάθεση των πρωτοκόλλων:

α. Γίνεται έλεγχος κάθε πρωτοκόλλου από τα μέλη της ΕΕΔ έως την επόμενη συνεδρίασή της.

β. Ο/η Πρόεδρος της ΕΕΔ αναθέτει το κάθε πρωτόκολλο σε δύο από τα μέλη της ΕΕΔ, ανάλογα με τη συνάφεια του αντικειμένου ή την ερευνητική εμπειρία τους, οι οποίοι αναλαμβάνουν ρόλο εισηγητών για το συγκεκριμένο πρωτόκολλο. Αν κάποιο μέλος της ΕΕΔ εμπλέκεται με

οποιοδήποτε τρόπο στην ερευνητική διαδικασία ή δεν είναι ανεξάρτητο από την ερευνητική ομάδα της οποίας το πρωτόκολλο εξετάζεται ή έχει αιτιολογημένη επιθυμία να μην εξετάσει το συγκεκριμένο πρωτόκολλο, αυτό προωθείται σε άλλο μέλος της ΕΕΔ.

δ. Οι εισηγητές παρουσιάζουν το πρωτόκολλο στην ΕΕΔ και επισημαίνουν σημεία προς συζήτηση και τυχόν επιφυλάξεις εφόσον υπάρχουν.

ε. Η τελική απόφαση λαμβάνεται από την πλειοψηφία των παρόντων μελών. Οι αποφάσεις λαμβάνονται χωρίς την παρουσία οποιωνδήποτε προσκεκλημένων εισηγητών και από την ψηφοφορία απέχουν μέλη της επιτροπής ή άμεσοι συνεργάτες τους εφόσον αξιολογείται δικό τους ερευνητικό πρωτόκολλο.

ΑΡΘΡΟ 7. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Οι αρχές δεοντολογίας που περιγράφονται στο παρόν άρθρο πρέπει να εφαρμόζονται σε όλες τις ερευνητικές δραστηριότητες με συμμετέχοντες ανθρώπους και πειραματόζωα, που διεξάγονται υπό την ευθύνη του επιστημονικού προσωπικού του Τμήματος Ψυχολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

7.1 Βασικές αρχές

Οι βασικές αρχές που πρέπει να τηρούνται είναι οι ακόλουθες:

α. Η έρευνα πρέπει να διεξάγεται με απόλυτο σεβασμό στην επιστημονική αλήθεια, στην ακαδημαϊκή ελευθερία, στη βιολογική και πνευματική ακεραιότητα του ανθρώπου, στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, στην πνευματική ιδιοκτησία και στα προσωπικά δεδομένα.

β. Κατά την έρευνα πρέπει να αποφεύγεται κάθε διάκριση των συμμετεχόντων στη βάση της εθνότητας, της φυλής, του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της καταγωγής, της γλώσσας, της θρησκείας, της προσωπικής ζωής, της σωματικής ικανότητας, των κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών.

γ. Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, οι ερευνητές οφείλουν να τηρούν τους κανόνες δεοντολογίας του American Psychological Association, τον Κώδικα Δεοντολογίας στην Έρευνα της Επιτροπής Ερευνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και άλλους σχετικούς με το ερευνητικό πρωτόκολλο κανόνες δεοντολογίας [π.χ., Declaration of Helsinki (WHO)]. Επίσης, η ερευνητική διαδικασία θα πρέπει να είναι σύνομη με τον Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (GDPR; <https://gdpr.eu/tag/gdpr/>), όπως ισχύει από την 25η Μαΐου 2018 και όπως εφαρμόζεται στην Ελληνική Επικράτεια σύμφωνα με τον νόμο 4624/2019 (Τεύχος Α' 137/29.08.2019).

δ. Σε περίπτωση χρήσης πειραματόζων, ο σχεδιασμός των πειραμάτων και ο χειρισμός των πειραματόζων πρέπει να γίνονται σύμφωνα με τις οδηγίες του American Psychological Association (<http://www.apa.org/science/leadership/care/guidelines.aspx>) και του Κώδικα Δεοντολογίας στην Έρευνα της Επιτροπής Ερευνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

ε. Δεν επιτρέπεται η δημοσιοποίηση στοιχείων των συμμετεχόντων στην έρευνα, παρά μόνο με τρόπο που να διασφαλίζεται πλήρως η ανωνυμία τους.

στ. Η λογοκλοπή και η ιδιοποίηση επιτευγμάτων άλλων ερευνητών συνιστά σοβαρό ακαδημαϊκό παράπτωμα.

ζ. Οι ερευνητές οφείλουν να ενημερώνουν όλους τους εργαζόμενους ή συνεργάτες στην έρευνα για όσα ορίζει ο παρόν κανονισμός.

7.2 Υποχρέωση έγγραφης ενημέρωσης και έγγραφης συγκατάθεσης των συμμετεχόντων

α. Οι υπεύθυνοι ερευνητές πρέπει να ενημερώνουν τόσο προφορικά, όσο και εγγράφως τους συμμετέχοντες στην έρευνα για την ερευνητική διαδικασία, τους σκοπούς, τους ενδεχόμενους κινδύνους, τα αναμενόμενα οφέλη της έρευνας, το δικαίωμα να συμμετάσχουν και να αποσυρθούν από την έρευνα όταν η συμμετοχή έχει ήδη ξεκινήσει, τα όρια τήρησης του απόρρητου της συμμετοχής, την (τυχόν) παροχή κινήτρων για συμμετοχή, με ποιον μπορούν να επικοινωνήσουν για τυχόν ερωτήσεις σχετικά με την έρευνα και τα δικαιώματά τους, πριν ζητήσουν την (έγγραφη) συγκατάθεσή τους για εθελοντική συμμετοχή στη μελέτη.

β. Τα κείμενα έγγραφης ενημέρωσης πρέπει να είναι διατυπωμένα με απλό και κατανοητό τρόπο, αποφεύγοντας τη χρήση τεχνικών όρων. Πρότυπα εντύπων ενημέρωσης και συγκατάθεσης υπάρχουν στην [ιστοσελίδα](#) της ΕΕΔ.

γ. Οι ερευνητές που διεξάγουν μελέτες με χρήση παραπλάνησης πρέπει να τεκμηριώνουν επαρκώς ότι η χρήση παραπλανητικών τεχνικών είναι αναγκαία για την επιστημονική, εκπαιδευτική ή εφαρμοσμένη αξία της μελέτης και ότι εναλλακτικές διαδικασίες που δε χρησιμοποιούν παραπλάνηση δεν είναι εφικτές.

δ. Στην έγγραφη συγκατάθεση των συμμετεχόντων, όπου απαιτείται, πρέπει να γίνεται σαφές ότι 1) πρόκειται για ερευνητική διαδικασία, 2) η συμμετοχή είναι εθελοντική, 3) οι συμμετέχοντες μπορούν να αποσυρθούν από τη μελέτη χωρίς καμία απολύτως επίπτωση και χωρίς να αιτιολογήσουν την απόφασή τους, και 4) σε περιπτώσεις ευάλωτων ομάδων πληθυσμού (π.χ., ανήλικα άτομα), τηρούνται οι κανόνες συγκατάθεσης όπως ορίζονται από την κείμενη νομοθεσία, τους κανόνες δεοντολογίας του American Psychological Association,

τον Κώδικα Δεοντολογίας στην Έρευνα της Επιτροπής Ερευνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και άλλων σχετικών με το ερευνητικό πρωτόκολλο κανόνων δεοντολογίας [π.χ., Declaration of Helsinki (WHO)], καθώς επίσης και με τον Κανονισμό για την Προστασία Προσωπικών Δεδομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ε. Όσοι εκ του νόμου δεν είναι ικανοί για δικαιοπραξία μπορούν να συμμετάσχουν μετά από έγγραφη συγκατάθεση του ατόμου που ασκεί την κηδεμονία ή την επιμέλειά τους και έπειτα από τη δική τους συναίνεση.

7.3 Υποχρεώσεις ερευνητών, επιστημονικών υπευθύνων της έρευνας

α. Οι υπεύθυνοι της έρευνας οφείλουν να τηρούν κατά τη διεξαγωγή της έρευνας τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας, τους κανόνες της επαγγελματικής και ερευνητικής δεοντολογίας και τον παρόντα κανονισμό.

β. Οι υπεύθυνοι της έρευνας δεν πρέπει να οικειοποιούνται συλλογικά ερευνητικά πορίσματα για ατομική τους προβολή ή να εμφανίζουν πορίσματα της έρευνας ως ατομική τους εργασία.

γ. Στην περίπτωση ομαδικής έρευνας, ο υπεύθυνος και όλα τα μέλη της ερευνητικής ομάδας είναι υπεύθυνα για την τήρηση των αρχών της δεοντολογίας και του παρόντος κανονισμού.

ΑΡΘΡΟ 8. ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΩΣ ΣΥΜΦΩΝΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΕΔ ΧΩΡΙΣ ΥΠΟΒΟΛΗ ΑΙΤΗΣΗΣ

Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, μια έρευνα μπορεί να υλοποιηθεί και να θεωρηθεί σύμφωνη με τον Κανονισμό της ΕΕΔ χωρίς να είναι αναγκαία η έγκριση σχετικού αιτήματος από την Επιτροπή.

1. Συγκεκριμένα, η δυνατότητα αυτή αφορά σε έρευνες μικρότερου πιθανού ρίσκου οι οποίες πληρούν ΟΛΕΣ τις ακόλουθες βασικές προϋποθέσεις:

α. αφορούν ενήλικο, μη κλινικό πληθυσμό ο οποίος είναι σε θέση να κατανοήσει τους στόχους και την ερευνητική διαδικασία και είναι σε θέση να δώσει συγκατάθεση

β. η συμμετοχή στην έρευνα είναι απολύτως εθελοντική και οι συμμετέχοντες μπορούν να αποχωρήσουν ανά πάσα στιγμή χωρίς αιτιολόγηση

γ. έρευνες που δεν αναμένεται να προκαλέσουν δυσφορία ή να εκθέσουν τους/τις συμμετέχοντες/ουσες σε κίνδυνο ή δεν προβλέπεται να εκθέσουν τους/τις συμμετέχοντες/ουσες σε διαδικασίες που διαφοροποιούνται σημαντικά από συνηθισμένες καθημερινές δραστηριότητες.

δ. η έρευνα τηρεί τον Κανονισμό της ΕΕΔ (ειδικότερα βλέπε Άρθρο 7) και αξιοποιεί τα έντυπα ενημέρωσης και συγκατάθεσης της ΕΕΔ.

2. Οι ερευνήτριες/ες που ενδιαφέρονται να υλοποιήσουν μελέτες που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή έχουν παρ' όλα αυτά τη δυνατότητα να υποβάλλουν αίτηση προς γνωμάτευση στην ΕΕΔ εφόσον το επιθυμούν.

3. Μια μελέτη που εμπίπτει σε αυτήν την κατηγορία δεν είναι δεδομένο ότι πληροί τις προϋποθέσεις δημοσίευσης και για αυτό σε περίπτωση που οι ερευνήτριες/ές αμφιβάλλουν για το αν η έρευνα εντάσσεται στην κατηγορία "μικρότερου πιθανού ρίσκου" είναι προτιμότερο να ζητήσουν τη γνωμάτευση της ΕΕΔ.